

Юрій Іванович Мателешко — дослідник тварин Карпат, музеолог, таксидерміст

Арпад Крон, Олександр Мателешко

Зоологічний музей Ужгородського університету (Ужгород)
e-mail: kron83arpad@gmail.com; orcid: [0000-0002-5708-8440]

KRON, A., O. MATELESHKO. Yuriy Ivanovych Mateleshko, a researcher of Carpathian animals, museologist, and taxidermist. — An essay on Yuri Mateleshko, researcher of the Carpathian fauna, a graduate of Uzhhorod State University, taxidermist, game expert, entomologist, ornithologist, and mammalogist. He was an enthusiastic expert in museology with 40 years of experience. He had been head of the Zoological Museum of Uzhhorod State University for 15 years (1982–1997). He contributed significantly to the collection of fluid-preserved and mounted specimens of the museum having prepared about 500 exhibited items and over 1000 collection specimens. In 1963, he created ten skin-mounts of horses for the Italian-Soviet film *Battle of Waterloo*.

Біографічні деталі

Юрій Іванович Мателешко народився 8 травня 1935 р. в Перечинському районі Закарпатської обл. Закінчив біологічний факультет Ужгородського університету. Служив в армії на Далекому Сході, після чого у 1958 р. здобув посаду препаратора-таксидерміста в біозоологічному музеї Ужгородського університету. Завідував цим музеєм у 1982–1997 рр. У 1997 р. повернувся на посаду препаратора-таксидерміста і працював до виходу на пенсію 2006 р. Помер 15.10.2013, похований в с. Оноківці Ужгородського району.

Досвід, ентузіазм та сумлінна праця протягом десятиліть удосконалювала його майстерність, що допомагало в створенні опудал, і посприяло віднесенню його до провідних таксидермістів, відомих далеко за межами Закарпаття. Сотні опудал великих та екзотичних тварин, виготовлених ним, тепер прикрашають не тільки зали ЗМ УжНУ, але й багатьох мисливських, лісвничих та інших установ. Залишив вагомий внесок до бази вологих препаратів та опудал — близько 500 виставкових і понад 1000 фондкових експонатів.

Рис. 1. Юрій Мателешко (1935–2013). Фото 1970 р., з сімейного архіву його сина, О. Ю. Мателешко.

Ключові наукові доробки

Юрій Іванович наполегливою працею і професіоналізмом самовіддано покладав свої сили і знання на розвиток Зоологічного музею УжДУ. Тривалий період брав участь у здійсненні обміну експонатами серед музеїв колишнього СРСР. Тепер це музеї України (Державний природознавчий музей м. Львова, зоологічний музей Київського, Харківського й Одеського державних університетів), Литви (зоологічний музей Інституту зоології і паразитології), Молдови (Зоологічний музей Кишинівського державного університету), Узбекистану (Зоологічний музей Самаркандського державного університету) та Росії (зоомузеї Московського, Нижньоновгородського, Томського, Самаркандського й інших університетів). Окрім музеїв обмін експонатами Юрій Іванович допомагав здійснювати з біологічними станціями Одеси, державними заповідниками, Одеською китобійною флотилією «Слава» тощо.

Крім того, привозив з далеких відряджень цікаві матеріали, що тепер є наочними експонатами Зоологічного музею УжНУ. Брав участь у багатьох наукових експедиціях. Крім численних наукових експедицій Карпатами, відвідував також Астраханський заповідник, Асканію-Нову і все це з метою поповнення колекційного фонду ЗМ УжНУ. Власноручно виготовлено кілька сотень виставкових експонатів тварин, як великих (ведмідь, олень, зебра, страуси та ін.), так і дрібних. Серед них в останні роки зроблені ряд опудал птахів (лебеді, качки, канюк і ін.). Загалом, як таксидерміст Юрій Іванович виготовив близько 500 виставкових і понад 1000 фондových експонатів. Плоди його роботи лягли в основу сотень наукових праць.

За період завідування Зоологічним музеєм (1982–1997 рр.) з метою надання йому сучасного естетичного вигляду (а також для забезпечення протипожежної безпеки) власними зусиллями і силами співробітників зоомузею переобладнано виставкові експозиції, здійснено обмін і придбано особисто для музею близько 30 експонатів тварин. Серед них такі унікальні, як схидна, качконіс, морський лев, руді ревуни, шерстистий броненосець, козиця, муфлон та ін., що являють собою на сьогодні велику наукову та пізнавальну цінність і є окрасою Зоологічного музею УжНУ.

Рис. 2. Юрій Іванович Мателешко в Зоологічному музеї УжНУ. Автор фото — О. Ю. Мателешко. 2005 рік.

На початку своєї музейної діяльності Юрій Іванович пройшов стажування при Зоологічному музеї Московського державного університету за професійною орієнтацією на освоєння технік таксидермії, виготовлення опудал великих і дрібних хребетних тварин, тушок, вологих препаратів та ін.

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Захоплювався орнітологією. За його участі в 1992 р. Зоологічний музей організував експедицію на територію великого болота Чорний Мочар, що дозволило простежити зміни орнітофауни за 30-річний період та зібрати сотні об'єктів ссавців. Орнітологічні спостереження зафіксовані в статті «Сучасні зміни орнітофауни урочища Чорний Мочар» (Луговой & Мателешко 1993).

1963 р. Міністерство культури СРСР запросило Юрія Івановича на знімання італійсько-радянського кінофільму «Битва під Ватерлоо» для виготовлення 10 опудал коней. У цей період препарататор-таксидерміст уже зарекомендував себе як людина, що володіє секретами роботи з великими тваринами.

Юрій Іванович входив до українського товариства мисливців та рибалок (УТМР) і був бригадиром клубу мисливців УжДУ.

Багаторічний досвід роботи став підставою для призначення Юрія Івановича 1982 р. на посаду завідувача Зоологічного музею УжНУ. З часу заснування цього музею він став десятим його завідувачем, чесно і вміло пропрацювавши на керівній посаді 15 років. У 1996 р. біологічний факультет відзначав роботу і вказував на позитивні зміни, що відбулись у зоологічному музеї за останні роки. У зв'язку з цим був нагороджений почесними грамотами голови Закарпатської обласної адміністрації та ректорату УжДУ.

Юрія Івановича згадують як людину талановиту, наполегливу, вимогливу, відкриту, веселу, доброзичливу та фахівця з великої літери.

Література

- Луговой, А. Е., Ю. И. Мателешко. 1996. Новые изменения в фауне и населении птиц урочища Черный Мочар (Закарпатская область). *Праці Українського орнітологічного товариства. Том 1*. Київ, 30–36.
- Мателешко, Ю. І. 1995. До 50-річчя Зоологічного музею Ужгородського державного університету. *Тези доповідей 49-ї наукової конференції біологічного факультету УжДУ. Серія біологічна*, 19–20.
- Lugovoy, A., Yu. Mateleshko. 1997. Contribution of Uzhgorod University Zoological museum into studies of Transcarpathian fauna. *Охорона довкілля: сучасні дослідження в екології і мікробіології. Матеріали міжнародного регіонального семінару*. Ужгород, 232–233.

Крон, А., О. МАТЕЛЕШКО. Юрій Іванович Мателешко — дослідник тварин Карпат, музеолог та таксидерміст. — Нарис про дослідника карпатської фауни, випускника Ужгородського державного університету. Юрій Мателешко — таксидерміст, мисливствознавець, ентомолог, орнітолог і теріолог, ентузіаст, експерт музеєзнавець із 40-річним досвідом роботи. Завідував Зоологічним музеєм УжДУ протягом 15 років (1982–1997). Залишив після себе вагомий внесок щодо матеріальної бази вологих препаратів та опудал для студентів і науковців України — близько 500 виставкових і понад 1000 фондових експонатів. 1963 р. виготовив 10 опудал коней для італійсько-радянського кінофільму «Битва під Ватерлоо».